

INSPIRATIONSKATALOG OVER GRØNNE TILTAG

Inspireret af Favrskov Provsti, Bogense Provsti og Bispebjerg-Brønshøj Provsti samt netværket Grøn Kirkes tjekliste til kirken og kirkegården.

FRA GRØN OMSTILLING TIL GRØN INDSTILLING

Den grønne omstilling er kommet for at blive. Menighedsråd og provstiudvalg landet over er godt i gang med at implementere grønne tiltag og dermed forankre den grønne omstilling. Inspirationskataloget over grønne tiltag er som navnet lyder til inspiration. Inspiration til hvilke tiltag, menighedsrådene kan arbejde med.

Ikke to menighedsråd i Danmark er ens og alle har forskellige muligheder og forudsætninger for at arbejde med den grønne omstilling. Det betyder, at langt fra alle tiltag i Inspirationskataloget er relevante for netop jeres menighedsråd. Nogle tiltag kræver en større økonomisk investering at gennemføre eller meget planlægning, mens andre tiltag er nogle, som blot kræver en ændring i indgroede vaner. I inspirationskataloget er der desuden plads til at skrive egne forslag på, som er relevante for netop jeres kirke.

Det vigtigste er, at menighedsrådet forholder sig til hvad de lokalt kan gøre for at fremme den grønne omstilling ved at udvælge realistiske og meningsfulde tiltag, som de ønsker at arbejde med. Det betyder f.eks., at hvis menighedsrådet ikke har kirkegård til kirken, springer man denne kategori over.

Inspirationskataloget er inddelt i 7 kategorier:

1. Bygningernes energi-, vand- og varmekonsum
2. Transport - brændstof
3. Kirkegård
  - 3.1. Indkøb til kirkegård
4. Indkøb
  - 4.1. Vedligehold, renovering, anlæg og byggeprojekter
5. Affald
6. Kirkens jorder
7. Inspiration og samskabelse

SÅDAN UDFYLDES INSPIRATIONSKATALOGET

Menighedsrådet gennemgår/forholder sig til klimaforslagene. Der svares på spørgsmålene:

- **Har gjort eller er allerede i gang med.** Hvis *ja* så går videre til næste nr. i rækken. Hvis *nej*, så går videre til III
- **Kunne forslaget være aktuelt for jer? Ja/nej.** Hvis *nej*, så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis *ja*, så gå videre til IV
- **Hvor kunne forslaget være aktuelt for jer?** (Kirke, sognehus, jordstykke mv.)
- **Er dette forslag noget, som I: umiddelbart kan gå i gang med (SKRIV A), må I vente med? (SKRIV B) eller er foreløbigt urealistisk (SKRIV C)**

FRA INSPIRATIONSKATALOG TIL HANDLEPLAN

Udvælg de tiltag fra inspirationskataloget, som menighedsrådet ønsker at fokusere på og skriv dem ned i et dokument. Dette er jeres handleplan, hvor det tydeligt fremgår for både ansatte, folkevalgte og frivillige – nuværende såvel som kommende – hvordan menighedsrådet ønsker at arbejde med grøn omstilling.

	I	II	III	IV	V
Nr.	Tiltag	Har gjort eller er allerede i gang med <i>Hvis 'ja', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis nej, gå videre til kolonne III</i>	Kunne forslaget være aktuelt for jer? Ja/nej <i>Hvis 'nej', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis 'ja', gå videre til IV</i>	Hvor kan forslaget være aktuelt for jer?	Hvilke forslag - kan I umiddelbart gå i gang med? SKRIV A - må I vente med? SKRIV B - er foreløbigt urealistiske. SKRIV C
1. BYGNINGERNES ENERGI-, VAND- OG VARMEFORBRUG					
1.1	Energigennemgang af sognets bygninger foretages og dens anvisninger for sparepotentiale følges <i>(f.eks. energireovering af bygninger med dårligt energimærke)</i>				
1.2	Olie- eller gasfyr udskiftes til mere klimavenlig opvarmingskilde <i>(f.eks. fjernvarme, varmepumpe eller elopvarmning)</i>				
1.3	Målere for el, varme, gas og vand aflæses med passende intervaller, for at udpege besparingspotentiale				
1.4	Opvarmningspraksissen tilpasses efter forbrugsmønsteret <i>(f.eks. sænkes temperaturen, når bygningen ikke er i brug)</i>				
1.5	LED belysning anvendes, hvor det er muligt				
1.6	Der bruges ikke unødigt strøm på belysning <i>(f.eks. slukkes lyset i rum, der ikke er brug. Lyssensorer eller timere er opsættes. Udvendig belysning af kirken slukkes)</i>				
1.7	Computere, kontormaskiner og andre elektriske apparater slukkes, når de ikke er i brug <i>(f.eks. ved at bruge spareskinner, timer eller lignende)</i>				
1.8	Det opvarmede areal reduceres				
1.9	Etablering af solceller til kirkens eget forbrug <i>(F.eks. på taget af sognegård, graverhus mv.)</i>				
1.10	Brugen af vand begrænses				

1.11	Grundvarmen erstattes med mekaniske affugtere				
1.12	Elektronisk styresystem til varme installeres				
1.13					
1.14					
1.15					
1.16					
1.17					
	I	II	III	IV	V
Nr.	Tiltag	Har gjort eller er allerede i gang med <i>Hvis 'ja', så gå videre til næste nr. i rækken.</i> <i>Hvis nej, gå videre til kolonne III</i>	Kunne forslaget være aktuelt for jer? Ja/nej <i>Hvis 'nej', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis 'ja', gå videre til IV</i>	Hvor kan forslaget være aktuelt for jer?	Hvilke forslag - kan I umiddelbart gå i gang med? SKRIV A - må I vente med? SKRIV B - er foreløbigt urealistiske. SKRIV C
2. TRANSPORT - BRÆNDSTOF					
2.1	Benzin- og dieslbiler ejet af kirken erstattes af elbiler, eller af alternativer såsom delebiler, cykler, ladcykler eller offentlig transport.				
2.2	Ansatte og frivillige opfordres til at køre elbil, cykle og/eller bruge offentlig transport i forbindelse med arbejdskørsel og pendling				
2.3	Cykel, bus, tog og samkørsel anvendes over bil og fly ifm. gudstjenester, menighedsudflugter, møder og tjenesterejser				
2.4	CO ₂ -kompensation betales ved flyrejser				

2.5	Når det er muligt, afholdes møder og kurser som video- eller telefonmøder				
2.6					
2.7					
2.8					
2.9					
2.10					
	I	II	III	IV	V
Nr.	Tiltag	Har gjort eller er allerede i gang med <i>Hvis 'ja', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis nej, gå videre til kolonne III</i>	Kunne forslaget være aktuelt for jer? Ja/nej <i>Hvis 'nej', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis 'ja', gå videre til IV</i>	Hvor kan forslaget være aktuelt for jer?	Hvilke forslag - kan I umiddelbart gå i gang med? SKRIV A - må I vente med? SKRIV B - er foreløbigt urealistiske. SKRIV C
3. KIRKEGÅRD					
3.1	Kirkediger gasbrændes ikke				
3.2	Kirkegårdens grusareal minimeres				
3.2	Dele af kirkegårdens areal tilplantes med træer, buske og flerårige planter - helst hjemmehørende arter				
3.4	Dele af kirkegårdens areal får lov at gro mere vildt <i>(f.eks. Ved "fuldmandslåning" af græs)</i>				
3.5	Der skabes leve og ynglesteder for dyr <i>(f.eks. i fuglekasser, kvashegn, insekthoteller, bevaring af gamle træer mm.)</i>				
3.6	Maskiner på kirkegården elektrificeres				

3.7	Grønt affald fra kirkegården, bliver på kirkegården, komposteres og/eller genbruges lokalt				
3.8	Plastpotter, blomsterbakker mv. returneres til leverandør for øget genbrug				
3.9	Kirkegården leverer blomster og grønt til kirkelige handlinger og arrangementer				
3.10					
3.11					
3.12					
3.13					
3.14					
3.15					
3.1 INDKØB TIL KIRKEGÅRDEN					
3.1.1	Indkøb af forårs- og sommerblomster minimeres				
3.1.2	Konventionelt dyrket pyntegrønt erstattes af økologisk				
3.1.3	Spagnum erstattes helt af forskellige komposttyper, f.eks. egen kompost				
3.1.4	Indkøb af gran til grandækning, begrænses og/eller erstattes med grønt afklip fra kirkegården				
3.1.5	Indkøb af organisk gødning prioriteres over kunstgødning, og suppleres med lokal kompost				
3.1.6	Indkøb af gas til gasbrænding begrænses				
3.1.7					

3.1.8					
3.1.9					
3.1.10					
3.1.11					
	I	II	III	IV	V
Nr.	Tiltag	Har gjort eller er allerede i gang med <i>Hvis 'ja', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis nej, gå videre til kolonne III</i>	Kunne forslaget være aktuelt for jer? Ja/nej <i>Hvis 'nej', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis 'ja', gå videre til IV</i>	Hvor kan forslaget være aktuelt for jer?	Hvilke forslag - kan I umiddelbart gå i gang med? SKRIV A - må I vente med? SKRIV B - er foreløbigt urealistiske. SKRIV C
4. INDKØB					
4.1	Indkøb af fødevarer, som har mindst mulig klima- og miljøpåvirkning prioriteres <i>(f.eks. lokalt producerede varer, sæsonens frugt og grønt og plantebaserede fødevarer. Se Fødevareministeriets officielle kostråd)</i>				
4.2	Miljømærkede fødevarer prioriteres <i>(f.eks. ø-mærket og EU-mærket)</i>				
4.3	Miljømærkede produkter til daglig rengøring og vedligeholdelse ude og inde prioriteres <i>(f.eks. svanemærket, EU-blomsten)</i>				
4.4	Miljømærkede produkter prioriteres ved indkøb af interiør, tekstiler, kontorartikler <i>(FSC, GOTS (tekstiler), svanemærket, EU-blomsten)</i>				
4.5	Reparation af ødelagt produkter prioriteres over nyanskaffelse				
4.6	Rigtigt service prioriteres over engangsservice				
4.7	Indkøb af afskårne blomster og grønt minimeres og miljø- og klimavenlig produktion, levering mv. prioriteres.				

	<i>(f.eks. lokalt og økologisk producerede blomster, sæsonens blomster mv.)</i>				
4.8	Indkøb af stearinlys (fremstillet af paraffin/råolie) og palmeolie til olielamper minimeres og erstattes af LED-belysning				
4.9	Indkøb af sodavand, læskedrikke og vand på flaske reduceres				
4.10	Indkøb af batterier minimeres og genopladelige batterier anvendes, hvor det er muligt				
4.11	Der stilles krav til, at kirkens leverandører kan levere varer med anerkendte miljømærkninger				
4.12	Genbrug fremfor køb af nye produkter prioriteres hvor det er muligt <i>(f.eks. IT, service, møbler mv.)</i>				
4.13	Ved nyindkøb af maskiner, elektriske apparater hårde hvidevarer mv. prioriteres et lavt energiforbrug – herunder en god energiklasse <i>(F.eks. fryser, vaske- og opvaskemaskine, pc mv.)</i>				
4.14					
4.15					
4.16					
4.17					
4.18					
4.1 INDKØB VEDR. VEDLIGEHOLD, RENOVERINGER OG BYGGEPROJEKTER					
4.1.1	Ved større renoveringsprojekter og byggeprojekter prioriteres kriterierne for svanemærket byggeri				

4.1.2	Bæredygtige materialer ved bygge- og anlæg, renovering af vedligehold prioriteres <i>(F.eks. materialer af god kvalitet og med lang levetid, materialer med lavt klimaaftryk under produktion og transport, genbrugsmaterialer mv.)</i>				
4.1.3	Miljømærkede produkter prioriteres ved indkøb af materialer til vedligehold <i>(f.eks. maling)</i>				
4.1.4					
4.1.5					
4.1.6					
4.1.7					
	I	II	III	IV	V
Nr.	Tiltag	Har gjort eller er allerede i gang med <i>Hvis 'ja', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis nej, gå videre til kolonne III</i>	Kunne forslaget være aktuelt for jer? Ja/nej <i>Hvis 'nej', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis 'ja', gå videre til IV</i>	Hvor kan forslaget være aktuelt for jer?	Hvilke forslag - kan I umiddelbart gå i gang med? SKRIV A - må I vente med? SKRIV B - er foreløbigt urealistiske. SKRIV C
5. AFFALD					
5.1	Lovpligtig affaldssortering og afhentning etableres <i>Jf. Bekendtgørelse om affald, LBK, nr. 2512 af 10/12/2021</i>				
5.2	Affaldsmængden minimeres <i>(F.eks. ved at stoppe brugen af engangsservice)</i>				
5.3	Madspild minimeres <i>(F.eks. ved donation af overskudsmad)</i>				
5.4	Genanvendelse af affald øges lokalt <i>(F.eks. indsamling og donation af stearinstumper)</i>				
5.5					

5.6					
5.7					
5.8					
5.9					
5.10					
	I	II	III	IV	V
Nr.	Tiltag	Har gjort eller er allerede i gang med <i>Hvis 'ja', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis nej, gå videre til kolonne III</i>	Kunne forslaget være aktuelt for jer? Ja/nej <i>Hvis 'nej', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis 'ja', gå videre til IV</i>	Hvor kan forslaget være aktuelt for jer?	Hvilke forslag - kan I umiddelbart gå i gang med? SKRIV A - må I vente med? SKRIV B - er foreløbigt urealistiske. SKRIV C
6. KIRKENS JORDER					
6.1	Sognets jorder bortforpagtes til økologisk landbrugsdrift fremfor konventionel landbrugsdrift				
6.2	Sognets jorder bortforpagtes til vedvarende energiprojekter <i>(F.eks. til solceller eller vindmøller)</i>				
6.3	Der etableres naturgenopretning på sognets jorder <i>(F.eks. lavbundsprojekter for at genskabe en tidligere naturtilstand)</i>				
6.4	Der rejses skov på sognets jorder				
6.5	Der skabes plads til biodiversiteten på sognets jorder				
6.6					

6.7					
6.8					
6.9					
6.10					
	I	II	III	IV	V
Nr.	Tiltag	Har gjort eller er allerede i gang med <i>Hvis 'ja', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis nej, gå videre til kolonne III</i>	Kunne forslaget være aktuelt for jer? Ja/nej <i>Hvis 'nej', så gå videre til næste nr. i rækken. Hvis 'ja', gå videre til IV</i>	Hvor kan forslaget være aktuelt for jer?	Hvilke forslag - kan I umiddelbart gå i gang med? SKRIV A - må I vente med? SKRIV B - er foreløbigt urealistiske. SKRIV C
7. INSPIRATION OG SAMSKABELSE					
7.1	Der arrangeres loppemarked og/eller byttermarked				
7.2	Kirken arrangerer eller deltager i arrangementer/indsamlinger til fordel for klima- og miljøprojekter. <i>(F.eks. lokal affaldsindsamling)</i>				
7.3	Kirken samarbejder med lokale virksomheder, kommunale enheder, andre kirker og organisationer vedr. arbejdet med den grønne omstilling				
7.4	Kirken synliggør grønne tiltag og invitere til debat				
7.5					
7.6					

7.7					
7.8					
7.9					